

Ягельська К.Ю. Механізм забезпечення випереджаючого національного економічного розвитку в рамках енергетичного підходу Інституціональний вектор економічного розвитку / К.Ю. Ягельська // Institutional Vector of Economic Development : зб. наук. праць МІДМУ «КПУ». – Мелітополь : Вид-во КПУ, 2016. – Вип. 9 (2). – С. 235 – 246

УДК 330.34

Механізм забезпечення випереджаючого національного економічного розвитку в рамках енергетичного підходу

Катерина Ягельська

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»,
м. Покровськ, Україна,
zeituna@rambler.ru

Анотація.

Ягельська Катерина Юріївна.

Механізм забезпечення випереджаючого національного економічного розвитку в рамках енергетичного підходу.

В результаті визначення невідповідності більшості діючих механізмів розвитку вимогам сучасності за мету роботи було поставлено розробку організаційного механізму реалізації випереджаючого національного економічного розвитку, впровадження якого сприяло б удосконаленню системи управління розвитком національного господарства України та подоланню її відставання від розвинених економік світу. Для досягнення поставленої в роботі мети автором використано відповідний методологічний апарат: енергетичний підхід до дослідження динаміки економічних систем, міждисциплінарний, системний, процесний, ситуаційний методичні підходи, а також логічний, структурно-функціональний та графічний методи. В роботі проаналізовано вітчизняну систему механізмів державного регулювання розвитком національної економіки та виявлено її недоліки. Запропоновано й обґрунтовано організаційний механізм реалізації концепції випереджаючого національного економічного розвитку на засадах енергетичного підходу, що сприятиме вирішенню проблем інерційності руху економічної системи України шляхом поєднання ринкових регуляторів з державним та міжрегіональним регулюванням при визначальній ролі держави.

Ключові слова: механізм розвитку, концепція, випереджаючий темп, організація, взаємодія, координація, енергетична теорія

Постановка проблеми. Швидкість трансформаційних процесів у глобальному світі акцентує на посиленні впливу біфуркаційних механізмів, що останніми роками особливо гостро позначається на соціально-економічних та політичних подіях і перетвореннях в Україні. Неспроможність національної соціально-економічної системи до ефективної самоорганізації поглиблює проблематику механізмів свідомої організації або зовнішнього управління. Дієвість більшості наявних економічних механізмів розвитку підпадає під сумнів через їх стихійність, а також неефективність тривалих структурних реформ в

Україні, що неспроможні забезпечити запланованих якісних зрушень національної макросистеми. Зазначене актуалізує пошуки ефективного механізму розвитку, спроможного як мінімум організувати причинно-наслідкові зв'язки в системі таким чином, щоб забезпечити її стійкість до глобальних викликів і загроз, або скерувати рух системи за прогресивним вектором.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню економічних механізмів макро- та мезорівня присвятили свою увагу чимало вчених, серед яких А. Чухно [Чухно А., 2007, с.60-67], О. Осауленко [Осауленко О., 2001], С. Ніколенко, І. Пінчук [Ніколенко С., 2008], Ю. Чайка [Чайка Ю., 2011, с.30-41], А. Бойко [Бойко А., 2011, с.34-41], А. Стьопчкін [Стьопчкін А., 2010], Б. Кваснюк [Кваснюк Б., 2003, с.18-28], О. Красильников [Красильников О., 2010]. В окремий напрям було виділено методологію механізмів економічної безпеки держави, що опрацьовували С. Лекарь [Лекарь С., 2013. С. 33-36], А. Присяжнюк [Присяжнюк А., 2011, с.808-813], А. Сухоруков, Д. Остапчук [Сухоруков А., 2014, с.19-22], Т. Кисла [Кисла Т., 2012, с.117-122]. Проблемам формування механізмів управління сталого розвитку присвятили свої наукові пошуки В. Загорський, Є. Борщук, І. Жолобчук [Загорський В., 2015, с. 9-17], Д. Леус [Леус Д., 2013, с. 133-139] та інші вчені. Разом з тим, значна кількість сформованих механізмів на науковому рівні та особливості функціонування існуючих економічних механізмів в практичній діяльності свідчать про відсутність належної взаємодії між ними, а також про недостатній рівень їх систематизації, що відбивається на економічному розвитку України. Окремою проблемою залишається невідповідність більшості діючих механізмів розвитку вимогам сучасності та системне відставання в організації економічних зв'язків між елементами макросистеми.

Мета статті полягає в розробці організаційного механізму реалізації випереджаючого національного економічного розвитку, особливістю якого буде функціональна спрямованість на реалізацію випереджаючого розвитку національної економіки на засадах енергетичного підходу в умовах розгортання інтеграційних процесів і посилення глобальної конкуренції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Неспроможність держави протягом багатьох років вивести національну економіку на вектор стабільного розвитку вимагає не просто перегляду діючих економічних механізмів, але й націлювання на випереджаючий темп якісних структурних змін з метою надолужити час та скоротити відставання України від розвинених країн світу. Оскільки прискореного руху за лідерами та їх наслідування недостатньо для задекларованої мети, доцільним вважається звернення до енергетичної теорії розвитку, зокрема, енергетичного підходу, згідно якого випередження стає можливим за умов активізації внутрішньої енергії країни, дієвість якої свого часу підтвердили країни сходу, продемонструвавши світу низку економічних див. Мова йде про економічний розвиток як результат активації самоорганізаційних процесів в економічній системі

через інституційні регулятори, які мають розроблятися на основі стратегічного планування і відповідати сучасним прогресивним тенденціям розвитку світової економіки. Тобто передумовою запрограмованого типу розвитку має стати організація ефективної взаємодії державного регулювання з механізмом самоорганізаційного розвитку структури економічної системи.

Сучасні механізми державного регулювання розвитком національної економіки пропонують поділяти на дві групи: механізми прямого регулювання, що базуються на владно-розпорядчих відносинах (бюджетне регулювання, нормативно-правове та програмне регулювання) та непрямого регулювання, що, в свою чергу, поділяються на механізми фіскальної та монетарної політик держави й обумовлені економічною ефективністю. Обидві групи функціонально пов'язуються із додатковими елементами системи механізмів: грошово-кредитною, соціальною, антициклічною, інвестиційно-інноваційною, антиінфляційною, зовнішньоторговельною, зовнішньоекономічною політиками та валютним регулюванням [Стьопчикін А., 2010]. При всій дієвості поєднання інструментів фіскального, монетарного механізмів та інших інструментів урядового впливу, досвід демонструє їх недостатню ефективність та констатує подальшу розбалансованість вітчизняної економіки, що відбивається у зростанні рівня безробіття й інфляції, погіршення рівня життя населення, збільшення зовнішнього боргу та поглиблення економічної кризи в цілому. Водночас, зарубіжний досвід подолання системних проблем економічного розвитку доводить, що ринкові й інституційні регулятори, виступаючи в якості засобів активізації самоорганізаційних процесів в економічних системах та поєднуючись з державним і міждержавним регулюванням, уможливають досягнення високих темпів позитивної економічної динаміки за рахунок утворення синергетичних і резонансних ефектів в національних економічних системах. Стає очевидним, що сучасній системі управління розвитком національного господарства бракує елемента, націленого безпосередньо на забезпечення самого розвитку в довгостроковій перспективі, оскільки практично всі елементи, визначені в зазначеній системі механізмів, ставлять на меті зростання. Так, ефективність функціонування фіскального механізму позначиться на податках та трансфертних виплатах (через зменшення перших та збільшення останніх). Монетарні інструменти стимулюють економічне зростання шляхом зменшення облікової ставки процентів при кредитуванні комерційних банків, зменшення норм обов'язкових банківських резервів тощо. Антиінфляційна політика спрямована на ліквідацію інфляційних очікувань та обмеження її темпів. В складі такого характеру системи механізмів управління розвитком не вистачає угодженого функціонування чинників, здійснюючих низку управлінських, зокрема, регулюючих заходів задля досягнення стратегічних цілей економічного розвитку. Крім того, як зазначалось, інерційність руху національної макроекономічної системи під тиском

глобальної конкуренції акцентує на необхідності заходів випереджаючого характеру, що має враховуватись під час формування відповідного механізму забезпечення національного економічного розвитку, адекватного викликам сучасності (рис. 1).

Енергетичний підхід, який став підґрунтям пропонованого механізму, націлює Уряд на необхідність державної підтримки національного економічного розвитку, що має виражатися переважно в інституційних регуляторах, які активують самоорганізаційні процеси в економічній системі, здатні входити в резонанс і створювати потужні енергетичні імпульси якісної трансформації національної економічної

Рис. 1. Організаційний механізм забезпечення випереджаючого національного розвитку на засадах енергетичного підходу

системи. Такі регулятори мають розроблятися на основі стратегічного планування і відповідати сучасним прогресивним тенденціям розвитку світової економіки. Мова йде про створення державою сприятливих умов руху системи будь-якого рівня до певного атрактору в економічному полі, що неминуче супроводжуватиметься виникненням і різким посиленням біфуркацій високої амплітуди, здатних створити енергоімпульс переходу системи до бажаного стану динамічної рівноваги. Тому комплекс стратегічних цільових настанов випереджаючого національного економічного розвитку має включати виокремлення існуючих найбільш потужних носіїв економічної енергії, діяльність яких, селективно підтримана державними планами і програмами стійкого розвитку, здатна забезпечити прийнятний рівень економічної і соціальної безпеки на весь період трансформувannya національної економічної системи. В першу чергу, це експортоорієнтовані галузі господарювання, які забезпечують найбільший приток валютних коштів; сфери НДДКР, в яких створюються конкурентоспроможні розробки світового рівня; швидкозростаючі сектори надання високоінтелектуальних послуг; суспільно-політична стабільність; розвиток людського капіталу.

В організаційному аспекті процес стратегічного планування і програмування випереджаючого економічного розвитку країни має передбачати:

- організацію ефективної взаємодії між центральними органами виконавчої влади і регіональними органами управління та органами місцевого самоврядування задля посилення ролі останніх в прискоренні міжрегіональної інтеграції, в першу чергу – розвитку транскордонного економічного співробітництва і виробничої інноваційної кооперенції на мікрорівні;

- розвиток механізмів узгодження стратегічних цілей загальнонаціонального і регіонального рівнів;

- формування дієвого механізму координації діяльності в процесі формування і реалізації стратегічних цілей випереджаючого національного економічного розвитку на основі створення Координаційної ради і недержавних органів управління, яким делеговані повноваження центрального органу виконавчої влади.

Отже, особливостями пропонованого механізму забезпечення випереджаючого національного економічного розвитку на засадах енергетичного енергетичного підходу є:

- створення Координаційної ради із забезпечення випереджаючого національного економічного розвитку при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України як постійно діючого консультативно-дорадчого органу, що має на меті вироблення єдиних підходів до забезпечення випереджаючих темпів розвитку національної економіки в умовах глобальної конкуренції, їх організаційно-інституційного забезпечення та вирішення найважливіших питань економічного розвитку країни, які мають міжвідомчий характер. Основними завданнями і повноваженнями Ради

є координація діяльності органів управління економічним розвитком на державному, регіональному і місцевому рівнях і їхніх виконавчих органів, методичного забезпечення взаємодії між ними і з громадянським суспільством; внесення пропозицій і узгодження проектів правових актів стосовно забезпечення випереджаючого національного економічного розвитку і його інституційної основи; наукове й організаційно-методичне забезпечення коригування стратегічних цілей випереджаючого розвитку національної економіки на засадах енергетичного підходу. Склад Ради формується з числа відповідальних працівників центральних органів виконавчої влади і регіональних органів управління. До її роботи можуть долучатися провідні вчені у галузі економіки, менеджменту, права, представники бізнес-структур і громадських організацій;

- створення недержавних органів управління окремими сферами діяльності з наданням їм повноважень ЦОВВ. Це стосується діяльності, яка має міжвідомчий і міжрегіональний характер. Такі органи управління є тимчасовою структурою, діяльність якої здійснюється протягом періоду вирішення окремих завдань забезпечення випереджаючого національного економічного розвитку. Механізм передбачає також широке залучення наукових установ і наукової спільноти до процесів державного програмування, державного планування і моніторингу, створення інформаційно-аналітичного забезпечення випереджаючого розвитку національної економіки з використанням енергетичного підходу.

Висновки. Запропонований організаційний механізм забезпечення випереджаючого національного розвитку на засадах енергетичного підходу дозволить наблизити Уряд до вирішення проблем затяжного відставання України від європейських країн шляхом поєднання ринкових регуляторів з державним та міжрегіональним регулюванням при визначальній ролі держави. Перспективами подальших досліджень стане удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення організаційного механізму реалізації випереджаючого розвитку економіки країни, спроможного забезпечити організацію та доступ до інформаційно-аналітичного забезпечення органів управління економічним розвитком усіх рівнів, недержавних і координаційно-дорадчих структур, наукових установ і наукової спільноти.

Список літератури.

1. Кваснюк Б. Структурна перебудова економіки та її ресурси / Б. Кваснюк // Економіка України. - 2003. - № 11. - С. 18–28.
2. Осауленко О. Г. Державна структурна політика та забезпечення стійкого економічного зростання / О. Г. Осауленко. - К., 2001. - 92 с.
3. Чухно А. Господарський механізм та шляхи його вдосконалення на сучасному етапі / А. Чухно // Економіка України. - 2007. - № 3. - С. 60–67.

4. Ніколенко С. С. Господарсько-політичний механізм сучасної ринкової економіки / С. С. Ніколенко, І. О. Пінчук. - Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. - 153 с.
5. Чайка Ю. Механізми структурного розвитку національної економіки / Ю. Чайка // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. - 2011. - № 3. - С. 30-41.
6. Красильников О. Ю. Структурные сдвиги в экономике современной России / О. Ю. Красильников. - Саратов : Науч. кн., 2000. - 183 с.
7. Стьопчкін А. І. Система державного регулювання розвитком національної економіки / А. І. Стьопчкін. // Ефективна економіка. - 2010. - № 7. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2010_7_25.
8. Бойко А. В. Механізми забезпечення стійкості економіки України до глобальних викликів і ризиків сучасності / А.В. Бойко // Економіка і регіон. – 2014. - № 3 (46). - С. 34-41.
9. Лекарь С. І. Структура адміністративно-правового механізму забезпечення економічної безпеки держави / С.І. Лекарь // Європейські перспективи. – 2013. – № 1. – С. 33 – 36.
10. Присяжнюк А. Й. Адміністративно-правовий механізм забезпечення економічної безпеки держави / А.Й. Присяжнюк // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 808 – 813.
11. Сухоруков А. І. Синергетичний механізм формування системи економічної безпеки держави / А.І. Сухоруков, Д.О. Остапчук // Економічний часопис – XXI. – 2014. – № 1-2(1). – С. 19 – 22.
12. Кисла Т. М. Сучасний стан організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки регіону / Т.М. Кисла // Наукові праці Кіровоград. нац. техн. ун-ту. Екон. науки. – 2012. – Вип. 22(2). – С. 117 – 122.
13. Леус Д. В. Фінансове забезпечення економічної складової концепції сталого розвитку / Д. В. Леус // Mechanism of Economic Regulation. - 2013. - № 4. - С. 133-139.
14. Загорський В. Забезпечення сталого розвитку національної економіки: соціальні та екологічні аспекти / В. Загорський, Є. Борщук, І. Жолобчук // Ефективність державного управління: Зб. наук. праць. – 2015. – Вип. 44. - С. 9-17.

References.

1. Kvasnyuk, B. (2003) "Restructuring the economy and its resources", *Ekonomika Ukrayiny*, No. 11, pp. 18–28. (In Ukrainian).
2. Osaulenko O. H. (2001). *Derzhavna strukturna polityka ta zabezpechennya stiykoho ekonomichnoho zrostannya* [Public Policy and sustainable economic growth], Kyiv. (In Ukrainian).
3. Chukhno, A. (2007). "Economic mechanism and ways to improve the present stage", *Ekonomika Ukrayiny*, No.3., pp. 60–67. (In Ukrainian).
4. Nikolenko, S. S., Pinchuk, I. (2008). *Hospodars'ko-politychnyy mekhanizm suchasnoyi rynkovoyi ekonomiky* [Economic-political

mechanism the modern market economy], RVV PUSKU, Poltava. (In Ukrainian).

5. Chayka, YU. (2011). "Structural mechanisms of the national economy", *Visnyk Kyyivs'koho natsional'noho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu*, No.3, - pp. 30-41. (In Ukrainian).

6. Krasil'nikov, O. YU. (2000). *Strukturnyye sdvigi v ekonomike sovremennoy* [Structural shifts in the economy today Russia], Nauch. kn., Saratov. (Russian).

7. St'opochkin, A. I. (2010). "System of state regulation of the national economy", *Efektivna ekonomika.*, No. 7. available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2010_7_25. (accessed 11 January 2016). (In Ukrainian).

8. Boyko, A. V. (2014). "Mechanisms to ensure the stability of Ukraine's economy to the global challenges and risks of our time", *Ekonomika i rehion*, No. 3 (46), pp. 34-41. (In Ukrainian).

9. Lekar', S. I. (2013). "Structure of administrative and legal mechanism to ensure economic security", *Yevropeys'ki perspektyvy*, No. 1, pp. 33 – 36. (In Ukrainian).

10. Prysyazhnyuk, A. Y. (2011). "Administrative and legal mechanism to ensure economic security", *Forum prava*, No.1, pp. 808 – 813. (In Ukrainian).

11. Sukhorukov, A. I., Ostapchuk D.O. (2014). "Synergetic mechanism of formation of economic security systems", *Ekonomichnyy chasopys – XXI*, No.1-2(1), pp. 19 – 22. (In Ukrainian).

12. Kysla, T. M. (2012). "Current state of organizational and economic mechanism of ensuring the economic security of the region", *Naukovi pratsi Kirovohr. nats. tekhn. un-tu. Ekon. Nauky*, Iss. 22(2), pp. 117 – 122. (In Ukrainian).

13. Leus, D. V. (2013). "Financial support economic component of sustainable development", *Mechanism of Economic Regulation*, No. 4, pp. 133-139. (In Ukrainian).

14. Zahors'kyy, V., Borshchuk, YE., Zholobchuk, I. (2015). "Sustainable development of the national economy, social and environmental aspects", *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnya: Zb. nauk. prats'*, Iss. 44., pp. 9-17.

Mekhanizm zabezpechennya vyperedzhayuchoho natsional'noho ekonomichnoho rozvytku v ramkakh enerhetychnoho pidkhodu

Kateryna Yahel's'ka

Derzhavnyy vyshchyy navchal'nyy zaklad
«Donets'kyy natsional'nyy tekhnichnyy universytet»,
m. Pokrovs'k, Ukrayina,
zeituna@rambler.ru

Mechanism of advanced national economic development within the framework of the energy approach

Ekaterina Yagelskaya

Public higher education institution "Donetsk National Technical University"

Pokrovsk, Ukraine,
zeituna@rambler.ru

Annotation.

Ekaterina Yagelskaya

Mechanism of advanced national economic development within the framework of the energy approach

Spontaneity and imperfect of economic mechanisms, as well as long-term structural inefficiency of reforms in Ukraine updated the search of an effective mechanism of development of the national economy, the elaboration of which was the purpose of this article. The paper identifies the shortcomings of the modern system of regulatory mechanisms of the development of national economy and the necessity of working out the institutional mechanism to ensure national economic development, based on an advancing. As the methodological basis of the study the energy approach is selected, according to which the advance is become possible under the conditions of activation of the internal energy of the country, which led to the choice of the most important energy carriers. The work reveals the organizational aspect of the process of strategic planning and programming of the advanced economic development of the country, which was a prerequisite for the working out of improved development mechanism. As a result, the work proposes institutional mechanism for the implementation of advanced national economic development, the effect of which, unlike the existing ones, is aimed at the implementation of the energy approach to advancing the pace of development of the national economy. In the structure of the mechanism it is proposed to allocate the Coordinating Council on advanced national economic development. Implementation of the proposed mechanism can activate the self-organization processes in the economic system through institutional controls that will allow Ukraine to get off the path of inertia.

Keywords: development mechanism, outstripping the pace, management, energy approach

Механизм обеспечения опережающего национального экономического развития в рамках энергетического подхода

Екатерина Ягельская

Государственное высшее учебное заведение

«Донецкий национальный технический университет»,

г. Покровск, Украина

zeituna@rambler.ru

Аннотация.

Ягельская Екатерина Юрьевна

Механизм обеспечения опережающего национального экономического развития в рамках энергетического подхода

Стихийность и несовершенство экономических механизмов, а также неэффективность длительных структурных реформ в Украине актуализировали поиски эффективного механизма развития национальной экономики, разработка которого стала целью данной статьи. В работе выявлены недостатки современной системы механизмов регулирования развития национальной экономики и обоснована необходимость разработки организационного механизма обеспечения национального экономического развития, ориентированного на опережение. В качестве методологической основы исследования выбран энергетический подход, согласно которому, опережение становится возможным в условиях активизации внутренней энергии страны, что обусловило выбор наиболее значимых носителей энергии. Работа раскрывает организационный аспект процесса стратегического планирования и программирования опережающего экономического развития страны, что стало предпосылкой разработки усовершенствованного механизма развития. В итоге работы предложен организационный механизм реализации опережающего национального экономического развития, действие которого, в отличие от существующих, направлено на внедрение энергетического подхода к обеспечению опережающих темпов развития национальной экономики. В структуре механизма предложено выделить Координационный совет по опережающему национальному экономическому развитию. Механизм также предполагает делегирование полномочий центральных органов исполнительной власти на временной основе негосударственным органам управления в сферах межведомственных и межрегиональных интересов, привлечение научных учреждений и научных кадров высшей квалификации к развитию информационно-аналитического обеспечения опережающего развития экономики Украины в пределах энергетического подхода, создает организационно-управленческие основы реализации концепции опережающего национального экономического развития. Внедрение предложенного механизма активизирует самоорганизационные процессы в экономической системе с помощью институциональных регуляторов, что позволит Украине сдвинуться с инерционного пути развития.

Ключевые слова: механизм развития, опережающий темп, управление, энергетический подход

Особисті відомості

Ягельська Катерина Юріївна

к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки і маркетингу,
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», м. Покровськ

Контактна інформація

вул. П. Осипенко, буд. 15, м. Бахмут, Донецька область, 84511

099-654-52-42

zeituna@rambler.ru